

КОЛИ ПОРУЧ ВІЙНА. ЯК ВИЖИТИ ПІД ЧАС МІНОМЕТНОГО ОБСТРІЛУ

- 1. Прислухайтеся до звуків, учіться їх розпізнавати й аналізувати.**
- 2. Почувши звук міни, що наближається (характерний свистячий звук приглушених тонів до її вибуху), негайно падайте та притискайтеся до землі.**
- 3. Падайте там, де стоїте. І краще робити це до того, як міни почнуть падати.**
- 4. Закрийте голову руками. Обличчям притисніться до землі й не вставайте.**
- 5. Що б не трапилося, ні в якому разі не можна підніматися і тим більше вставати.**

- 6. Не намагайтеся втекти із зони обстрілу – міни й осколки все одно швидші.**
- 7. Відрахуйте 8 – 10 розривів, почекайте хоча б 3 хвилини, а тоді швидко міняйте позицію – повзійте до укриття.**
- 8. Під час паузи можна оглянути місцевість, переміститися у підвал або яму. Що нижче ви будете лежати, то більше шансів пережити обстріл без наслідків.**
- 9. Навіть якщо комусь потрібна допомога – надайте її або повідомте про це лише в укритті.**
- 10. Не соромтеся тренуватися і відпрацьовувати свої дії зазделегідь.**

Надіємось, що ці десять пунктів допоможуть вижити під час мінометного обстрілу.

ЩО ТАКЕ МІНОМЕТ?

- 82 – мм міномет – це не далекобійна зброя, ефективно стріляє в радіусі до 3 км. Важить міномет 40 кг, у ящику 10 мін, які важать 30 кг.
- Мінометні обстріли раптові і нетривалі, десять пострілів здійснюються за лічені секунди, остання міна виходить із ствола ще до вибуху першої. Після чого швидко міняється позиція.
- Осколки міни розлітаються на 30-50 м.
- Особливості міномета:
- Міна летить із дозвуковою швидкістю по крутій траєкторії. Це означає, що можна почути постріл і характерний свистячий звук від міни до її вибуху.

- Міна вибухає під час удару об землю, і осколки розлітаються вгору і в сторони. Осколки міни легкі і небезпечні.
- Під час вибуху трикілограмової міни утворюються 400 – 600 осколків. Будь-яка перешкода – цегла, дерево, бетонний стовп – може непередбачувано змінити напрямок їх польоту.
- З цієї ж причини осколки міни погано пробивають серйозні перешкоди. Кам'яна стіна, стовбур дерева, що впало, каска, бронежилет – усе це може допомогти.

- Зверніть увагу на те, що лише ті люди, які провели в зоні бойових дій не менше десяти діб, можуть за звуками вибухів та пострілів розуміти хто, звідки, куди і як стріляє.
- Не екпериментуйте над собою та своєю психікою. Дослухайтеся до порад тих людей, які мають досвід та знають як себе вести під час мінометного обстрілу.

ЯК ВИЖИТИ ПІД ЧАС ОБСТРІЛУ З СИСТЕМИ “ГРАД” – НАЙНЕБЕЗПЕЧНІШОЇ ЗБРОЇ ХХІ СТ.

- 1. Почути “Град” завчасно неможливо. Його снаряди мають надзвукову швидкість, тому звук пострілу не випереджає звук вибуху.**
  - 2. Щоб врятуватися від обстрілів із “Граду”, варто організувати завчасне та постійне спостереження. Пам’ятайте, що швидкість світла є набагато більшою, ніж швидкість звуку.**
  - 3. Постійно тримайте в полі зору будівлі, що можуть бути прикриттям для “Градів”.**
  - 4. Нині дієвого способу збереження від “Градів” не існує, але вчасне повідомлення про можливість обстрілу значно підвищує ваші шанси врятуватися.**
-

- 5. Не впадайте в паніку. Лише тверезе оцінювання ситуації та холодний розум допоможе вам вберегти життя.**
- 6. Якщо ви потрапили під обстріл на відкритій місцевості, відразу падайте на землю і намагайтеся сильніше втиснутися в ґрунт.**
- 7. Якщо під час обстрілу ви перебуваєте в приміщенні, то ховатися краще в підвалі або на першому поверсі будівлі. Найкраще підповзати до кутків із несучими (капітальними) стінами.**
- 8. Окопи, вирви, ущелини можуть вас захистити від осколків**
- 9. Якщо ви перебуваєте в зоні постійного ураження градами, вам краще заздалегідь визначитися із місцем укриття. Найкраще, щоб поруч були двері, щоб швидше та легше вибратися назовні.**
- 10. Після завершення обстрілу не поспішайте виходити з укриття. Почекайте 10 хвилин. Обстріл може продовжуватися.**

ЩО ТАКЕ “ГРАД”?

- Реактивна система залпового вогню, призначена для ураження відкритої та прихованої живої сили, неброньованої техніки і бронетранспортерів, скупчень артилерійських і мінометних батарей та других цілей в умовах бойових дій.
- Побачити постріл або звук ракети, що летить, неможливо, бо політ снаряда із системи “Град” удвічі перевищує швидкість звуку.
- Вночі постріли з “Градів” можна побачити у вигляді яскравого спалаху на горизонті, вдень – сліди диму від ракет.
- Дальність стрільби – від 5 до 20 км.
- Таким чином, є лише декілька секунд, щоб сховатись.
- Снаряд із “Граду” містить 6 кг. вибухівки, легко руйнується стіна будинку та перекриття між поверхами.

- Снаряд “Граду” має контактну вибухівку, яка спрацьовує під час вибуху. Осколки від снаряду летять в сторони та вгору.
- 40 снарядів “Граду” можуть бути випущені за 20 секунд, але спочатку вистрілюють від 10 до 20 снарядів, а потім роблять корегування цілей.

**ПОРАДИ “ПРО ВСЯК ВИПАДОК” ВІД СПІВРОБІТНИКА ВІЙСЬКОВОЇ
РОЗВІДКИ, ЯКИЙ БІЛЬШЕ 10 РАЗІВ ОПИНЯВСЯ В ЕПЦЕНТРИ
ГРОМАДЯНСЬКИХ ВОЄН, ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ І
ТЕРОРИСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ.**

- 1. Завжди залишайтеся в курсі подій: що відбуваються довкола; що і де знаходиться; як ворогуючі сторони себе ведуть, які плани мають, як ставляться до цивільного населення.
- 2. Завжди майте при собі документи. Найкраще їх зберігати в кишенях штанів, що щільно закриваються, адже решту одягу чи речей дуже легко загубити.
- 3. Дотримуйтесь нейтралітету. Ніколи не висловлюйте власну позицію та не називайте себе прибічником тієї чи іншої сторони. Краще говоріть: “Я нічого в цьому не тямлю”.

- 4. Будьте обережними. Не випускайте дітей на вулицю, особливо 12 – 16 років. Краще вивезіть дітей на безпечну територію або в село.
- 5. Дівчатам та жінкам не можна яскраво фарбуватися або носити відкритий одяг. Краще стерти всю косметику та переодягнутися в мішкуватий одяг нейтральних відтінків.
- 6. Чоловікам не слід носити військову форму або спортивні костюми. Краще переодягтися в “сільського бухгалтера”; старий костюм та сорочка без краватки.
- 7. Уникайте натовпу. Якщо зустріли озброєну людину, не опускайте очі додолу, а зробіть вигляд, наче заблукали. Прямо в очі людям зі зброєю теж краще не дивитися.
- 8. Під час стрільби знайдіть сховище і перечекайте небезпеку. Лише коли постріли вщухнуть і випадє вдала нагода – тікайте геть.

- 9. Якщо постріли застали вас зненацька – падайте додолу, перекотіться до бордюру або фундаменту будівлі, прикрийте голову руками і лежить не рухаючись.
- 10. Не виглядайте у вікна, коли на вулиці рухається озброєна група людей та військова техніка. Краще тримайте вікна завжди заштореними і намагайтеся не вмикати світло.
- 11. У квартирі відключіть дзвінок та приберіть килимок біля дверей. Двері постійно тримайте зачиненими, але завжди будьте напоготові покинути приміщення.
- 12. На одвірок вхідних до квартири дверей можете наклеїти папірець із якоюсь печаткою, що важко ідентифікується, датою та вигаданим підписом. Це убезпечить ваше житло, ймовірно.
- 13. Ніколи не перебувайте в центрі натовпу. Міцно тримайте біля себе дітей та жінок.

- 14. Уникайте конфліктів, сутичок та бійок. Їх сценарії, організатори та результати можуть бути різними, але в будь-якому випадку вони несуть загрозу вашому життю.
  - 15. Якщо ви вирішили покинути місто, обов'язково начепіть на рюкзак білий прапор, щоб жодна із сторін не прийняла вас за супротивника.
  - 16. В осіб, які покидають місто пішки, більше шансів вижити, ніж у тих, хто їде на машині під час збройних протистоянь.
  - 17. Під час евакуації продукти та одяг тримайте в наплічнику, а документи та аптечку в кишенях чи малій сумці, що чіпляється на пояс.
  - 18. Якщо вас зустрів військовий і хоче забрати рюкзак – віддавайте не вагаючись. Краще втратити речі, ніж життя.
  - 19. З точки зору психології, якщо у вас забирають речі, віддавайте великий рюкзак, тоді у вас більше шансів вберегти маленьку сумку.
-

- 20. Вночі краще нікуди не ходити. У темряві у вас більше шансів отримати кулю, ніж удень, навіть якщо у вас є білий прапор.
- 21. Щоб евакуювати жінок та дітей, не варто чекати, коли військові підійдуть впритул до вашого міста. Родину слід перевезти на дачу чи в село, де буде великий запас води та їжі.
- **Чи мають право на безпечне дитинство наші діти, наші внуки та учні, яких ми навчаємо?**

ДРЕС – КОД ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ

- Як вдягатися “цивільним” людям, коли у їхньому місті війна?
- Одягатися треба в зручний одяг спокійних відтінків.
- **Камуфляжний одяг** на звичайній людині під час бойових дій – річ напрочуд ризикована. Військові можуть сплутати вас із супротивником і ліквідувати.
- **Взуття** – підійде будь-яке міцне і зручне, але не армійське взуття. Підійдуть будь-які черевики або кросівки неясних, спокійних кольорів. Важливо, що за кількістю бруду на черевиках можна визначити, як довго людина знаходиться за межами дому. Тому навіть в екстремальних умовах варто слідкувати за станом взуття.

- **Штани** – усі види джинсів, а також будь-які штани із цупкої та щільної тканини, що нещільно огортає тіло і не заважає рухатися. Усі документи та цінні речі краще зберігати саме у кишенях штанів, що надійно закриваються. Адже якщо ви загубите рюкзак, куртку чи навіть черевики, штани все одно залишаться на вас.
- **Верхній одяг** – краще обрати вільну, трохи мішкувату за краєм, куртку. Найважливіша деталь – капюшон. Він не лише допоможе захистити вас від непогоди, а й за необхідності прикриє обличчя. Кишені куртки мають бути великими і широкими, адже саме там ви розмістите засоби першої необхідності.
- **Головний убір** - (шапка, в'язана лижна шапочка,кепка). Головне, що головний убір не був темного кольору – такі носять військові люди, крім того, вони особливо помітні на будь-якому фоні.

- **Рукавички** – захист рук – це основа вашої здатності до роботи. Навіть дрібна травма рук, особливо пальців або долонь, буде обмежувати вас у рухах. Обирайте шкіряні або садові рукавички.
- **Рюкзак** – якщо вам потрібен додатковий засіб для перенесення речей, найоптимальніший варіант – рюкзак неяскравого кольору об'ємом 25-30 літрів. Він дає змогу вільно рухатися, залишаючи при цьому руки вільними.
- **Особлива порада для жертв моди.**
- У період воєнних дій забуваємо про слова *“гламур”*, *“мода”* або *“стиль”*. Носіть лише зручний та міцний одяг з натуральних тканин. Пам'ятайте, краще обрати не модні, а зручні черевики з міцним кроєм, ніж гламурні кеди, що парять чи натирають ноги. І жодних підборів! Навіть якщо вони пасують до вашої хустинки.

ЯК МОЖНА ПОДАТИ СИГНАЛ SOS

- SOS – це міжнародний сигнал лиха в радіотелеграфному зв'язку (із використанням азбуки Морзе). Сигнал є послідовністю трьох крапок, трьох тире, трьох крапок, що передаються без пауз між буквами (...---...).
- Цей сигнал був прийнятий у правилах радіозв'язку німецьким урядом 1 квітня 1905 року та став міжнародним згідно з ухвалою Міжнародної радіотелеграфічної конвенції, що була підписана 3 листопада 1906 та набула сили 1 червня 1908 р.
- Також використовувався сигнал CQD.
- Перше відоме використання сигналу SOS лайнером “Славонія” 10 червня 1909 р. У квітні 1912 р. під час катастрофи лайнера Титанік, корабельні оператори передавали як сигнали CQD так і SOS.

- **SOS** – не є аббревіатурою. Це просто випадково набрана послідовність, зручна для запам'ятовування і легко розпізнавана на слух.
- Значення фраз із англійської “**Save Our Souls**” (врятуйте наші душі), “**Save Our Ship**” (врятуйте наш корабель), “**Swim Or Sink**” (пливіть або потонемо), “**Stop Other Signals**” (припиніть інші сигнали).
- З 1 лютого 1999 р. ухвалою Міжнародної морської організації сигнал SOS замінено автоматизованою системою повідомлення про лихо, замкненою на глобальну мережу космічних сателітів. Вона дає змогу миттєво визначити місце корабельної катастрофи з точністю до 200 метрів.
- Дітям та дорослим важливо знати, як можна подавати сигнали SOS і як їх розпізнавати, щоб врятуватися самому і врятувати іншого.

ВАРІАНТИ ПОДАЧІ СИГНАЛУ SOS

- **Дим** – у денний час добре помітний на великих відстанях. Дим від сигнального багаття за кольором повинен відрізнитися від кольору навколишньої місцевості.
- **Білий дим** отримують від свіжого листя, моху або сирого дерева.
- Гума або промаслена ганчірка дадуть **чорний дим**.
- Якщо ви знаходитесь у засніженій місцевості або на льоду, вогнище слід розкласти на рівному узвишші, над мокрим ґрунтом, інакше сніг під багаттям почне танути.

- **Вогонь** – світлові сигнали дуже ефективні в темний час доби. Найкраще підпалювати дерева з дуплами – вони легко спалахують. Слід пам'ятати, що для подачі сигналу вогнем необхідно вибирати дерева, які стоять окремо, їх краще видно на фоні лісу. Окремі палаючі дерева не здатні запалити весь ліс.
- **Помаранчевий прапор** – прапор-сигнал можна повісити на високому дереві або на якій-небудь вищці. Добре помітні зверху і великі оранжево-червоні прапори (цей колір – загальноприйнятий сигнал лиха). У крайньому випадку можна використовувати і строкату тканину.
- **Азбука Морзе** – можна подавати повідомлення, вмикаючи і вимикаючи сигнальну лампу, з використанням азбуки Морзе. Для цієї ж мети підійде прапорець-палиця з яскравою ганчіркою на кінці. Точка позначається відмахуванням із вісімкою на кінці вправо, а тире – відмахуванням з вісімкою на кінці вліво. Азбукою Морзе можна подавати і звукові, і радіосигнали.

- **Шість помахів** – подати сигнал про допомогу можна і простішим способом. Для цього достатньо серії з шести свистків, світлових спалахів або помахів рукою у хвилину, розділених хвилинним інтервалом.
- **Відбивач** – у сонячну погоду дзеркало, полірований металевий посуд, поясна пряжка або будь-який інший предмет, що добре відбиває світло, може бути використаний для подачі світлових сигналів.
- **Світловий зайчик** при прозорій атмосфері можна помітити з величезної відстані – на звичайній місцевості за 60 км., а в пустелі навіть за 160 км. Не слід спрямовувати світловий зайчик на кабінку пошукового літака більш ніж на 2-3 хвилини, інакше можна засліпити пілота.
- **Фотоапарат** – використати спалах фотоапарату. Оскільки сигнал цей дуже короткий, потрібно періодично його повторювати, щоб він не був прийнятий рятувальниками за випадковий відблиск.

- **Перевернутий прапор** – на військовій мові знаків означає визнання критичного становища, заклик про допомогу. Якщо у вас є прапор своєї або чужої країни, ви можете перевернути його, і знаючі люди зрозуміють, у чому справа. Потрібно бути обережним: у деяких країнах перевернутий прапор символізує стан війни.
- **Звук** – звуковий сигнал, який повторюється 6 разів на хвилину з приблизно рівним інтервалом, можна подати голосом, свистком чи усіма підручними матеріалами, придатними до свистіння.
- **Повітряний змій** – це простий, але надійний спосіб подачі сигналу лиха. Бажано, щоб змій був виготовлений з яскравого помітного паперу, а хвіст – зі смужок строкатої тканини.

ТРИВОЖНИЙ РЮКЗАК

- **Рюкзак** – його конструкція дає змогу одночасно переносити багаж і тримати руки вільними, на відміну від сумок.
- **Картка учня з наступною інформацією:** Прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, група крові, алергія, захворювання, адреса, контактні телефони. Розміщена на рюкзаку.
- **Шпилька** – для фіксації пов'язок або для заміни відірваного гудзика
- **Зарядний пристрій** – для забезпечення неперервного зв'язку з дітьми у надзвичайних ситуаціях.
- **Мобільний телефон** – необхідний баланс на рахунку та повністю заряджена батарея акумулятора у пристрої.
- **Запальничка** – для розпалювання вогню та підсвічування у темних місцях.

ТРИВОЖНИЙ РЮКЗАК

- **Серветка, просочена спиртовим розчином** – для дезинфекції ран, порізів та подряпин.
- **Антисептична серветка** – для обробки ран з протимікробною дією антисептика, щоб знезаразити ушкодження.
- **Презерватив** - як одноразовий джгут, може послабити кровотечу, але не може зупинити її. Прекрасний засіб від води.
- **Лейкопластир** – для чіткої фіксації пов'язок, перев'язування ран, закріплення бинтів або шин.
- **Сірники** – для розпалювання вогню.
- **Перекис водню** – розчин для дезинфекції ран, порізів та подряпин. Глибокі рани краще промивати водою.
- **Бинт** – перев'язування ран, накладання пов'язок, джгутів, **ШИН** тощо.

ТРИВОЖНИЙ РЮКЗАК

- **Біла хустинка** – застосовується для накладання пов'язок або як засіб сигналізації про мирних мешканців.
- **Зошити** – сторінки можуть використовуватись для занотовування часу накладання джгутів.
- **Ліхтарик** – як джерело світла так і засіб для подання сигналів SOS.
- **Свисток** – подання звукових сигналів, особливо під час перебування під завалами.
- **Пенал** – олівці та ручки пеналу використовуються для запису інформації та подання звукових сигналів.

ТРИВОЖНИЙ РЮКЗАК

- **Сухі носові хустинки** – використання для обробки ран.
- **Питна вода** – для промивання ран, заливання вогню, для забезпечення життєдіяльності.
- **Горіхи** – мигдаль, арахіс, волоські горіхи – унікальне джерело необхідних мікроелементів для організму дитини.
- **Шоколад** – незначний об'єм, надзвичайно поживний та калорійний.
- **Підручники** – для читання, відволікання уваги, сторінки можна застосовувати для розпалювання вогню.

ЕКСТРЕНА ВАЛІЗА – ЇЇ НЕОБХІДНІСТЬ ТА ВМІСТ

- Тривожна (екстрена) валіза – це узагальнена назва базового набору речей, які можуть знадобитися в будь-якій екстреній ситуації.
- У рюкзак рекомендується покласти наступне:
- Запас питної води на 1-2 дні;
- Кредитні картки та готівку;
- Копії важливих документів у поліетиленовій упаковці;
- Дублікати ключів від будинку і машини;
- Карту місцевості;
- Аптечку першої допомоги;
- Засоби зв'язку та інформації (невеликий радіоприймач)

- Змінний одяг та взуття;
  - Ніж, сигнальні засоби (свисток);
  - Шнурок синтетичний 4-5 мм, близько 20 метрів;
  - Ліхтарик, сірники, запальничка, свічки;
  - Посуд (краще металевий);
  - Рулон широкого скотчу;
  - Засоби гігієни;
  - Нитки та голки;
  - Блокнот та олівець;
  - Додаткові речі для дітей (на розсуд батьків);
  - Запас їжі на кілька днів: усе, що можна їсти без попередньої обробки і не займає багато місця;
  - Багатофункціональний інструмент, що включає лезо ножа, шило, пилку, викрутку, ножиці тощо.
-

ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ МАЛІЙ КРОВОТЕЧІ

- Боремося із загрозою інфекції.
- Перший крок: промиваємо рану.
- Другий крок: накладаємо пов'язку.
- Пам'ятаємо:
- Якщо поряд немає спирту або перекису водню, для промивання підійде будь-яка безбарвна рідина, яку можна пити.
- Якщо поряд немає бинтів для пов'язки, підійде чиста тканина.

ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ВЕЛИКІЙ КРОВОТЕЧІ

- Боремося із загрозою кровотечі.
- Крок перший – промиваємо і швидко закриваємо рану.
- Крок другий – накладаємо тугу пов'язку.
- Пам'ятаємо:
- Якщо продовжує сочитися кров, то слід накласти ще одну пов'язку і сильніше її притиснути.
- Якщо пов'язка повністю намокла, ні в якому разі не знімайте її, свіжу пов'язку накладайте поверх уже наявної.

ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ФОНТАНІ КРОВІ

- Боремося з дуже швидкою кровотечею.
- Крок перший – затискаємо артерію.
- Крок другий – накладаємо джгут.
- Пам'ятаємо:
- Джгут накладається лише у крайніх випадках (фонтан).
- Джгут має бути видно.
- Чого не потрібно робити:
- В рану не лізти руками!
- З рани нічого не діставати!
- Не знімати вже намоклу повязку!

10 ПРАВИЛ ДЖГУТА

- Джгут слід накладати лише при артеріальній кровотечі з плечової і стегнової артерій.
- Джгут необхідно накладати між раною і серцем, максимально близько до рани. Якщо місце накладення джгута припадає на середню третину плеча і на нижню третину стегна, слід накласти джгут вище.
- Після накладення джгута кінцівку слід знерухомити доступними засобами.
- Термоізолювати (укутати) кінцівку.
- **Увага!!! Неприпустимо використовувати для джгута: шнурок, дріт, телефонні та інші кабелі!**

10 ПРАВИЛ ДЖГУТА

- Джгут на голе тіло накладати не можна, лише поверх одягу або тканинної (бинтової) прокладки.
- Джгут не повинен бути закритий пов'язкою або одягом.
- Точний час накладення джгута слід вказати в записці, записку помістити під джгут.
- Максимальний час знаходження джгута на кінцівці не повинен перевищувати 60 хвилин у теплу пору і 30 хвилин у холодну.

10 ПРАВИЛ ДЖГУТА

- Якщо максимальний час накладення джгута минув, а медична допомога недоступна, слід зробити наступне:
- Здійснити пальцеве притиснення артерії.
- Зняти чи послабити джгут на 15 хвилин.
- По можливості виконати легкий масаж кінцівки, на яку було накладено джгут.
- Накласти джгут трохи вище попереднього місця накладення.
- Максимальний час повторного накладання – 15 хвилин. Далі ці цикли у разі необхідності повторюються.

ПРАВИЛА ЕВАКУАЦІЇ

- Якщо під час вибуху або надзвичайної ситуації ви заходитеся у квартирі:
- Візьміть із собою документи, гроші, цінності, у разі необхідності – ліки;
- Знеструмте квартиру та перекрийте воду і газ;
- Надайте допомогу в евакуації літнім та важкохворим людям;
- Перевірте сусідні квартири на наявність у них дітей, які на час оголошення евакуації залишились без нагляду дорослих, та повідомте про це представників правоохоронних органів (аварійно-рятувальних підрозділів);
- Обов'язково зачиніть свою квартиру;
- Залишайте будинок спокійно, не створюйте паніки.

ПРАВИЛА ЕВАКУАЦІЇ

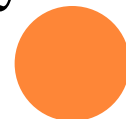
- Якщо ви знаходитесь на вулиці:
- Уникайте скупчень людей;
- Якщо ви опинились у натовпі, не намагайтесь вийти з нього, рухайтесь у тому самому напрямі, що й натовп;
- Руки зігніть у ліктях на рівні грудей та розсуньте їх, звільняючи від тиску на грудну клітку;
- Не тримайте руки в кишенях;
- Якщо натиск натовпу набрав загрозливого характеру, негайно покиньте будь-яку ношу та позбавтесь від сумок на довгому ремені та шарфу.
- Якщо ви впали, намагайтесь відразу встати на ноги, не опираючись на руки, а якщо це неможливо, згорніться клубком і захистіть голову передпліччями, поклавши долоні на потилицю.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ. ЯК ПІДГОТУВАТИ ДИТИНУ ДО ЕКСТРЕНИХ СИТУАЦІЙ.

- Завдання батьків – привнести в ситуацію усвідомлення того, що і як робити, надати їй чіткості, розуміння власних дій. Це допоможе усунути зайвий стрес і надасть упевненості.
- Якщо є пряма загроза військових дій, разом з дитиною слід зібрати необхідні речі, облаштувати місце, де можна перечекати небезпеку. Обов'язково взяти із собою улюблену іграшку дитини, горнятко чи інший цінний для неї предмет.
- Пам'ятайте про свою безпеку. Часто діти тривожаться, що щось трапиться з батьками чи іншими близькими. Повторюйте, що ви будете максимально обережними. Це дає впевненість дітям, а вам нагадає про те, що ви відповідальний дорослий, який має силу та впевненість, щоб упоратись із складною ситуацією.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ. ЯК ПІДГОТУВАТИ ДИТИНУ ДО ЕКСТРЕНИХ СИТУАЦІЙ.

- Слід домовитися з дітьми та іншими членами сім'ї про місце, де в разі небезпеки ви будете чекати одне одного (варто зверитися з даними МНС про поведження мирного населення під час військових дій).
- Чим старша дитина, тим більше інформації їй слід надавати. У словах батьків має бути багато чіткості і впевненості, що все буде гаразд. Якщо дитина мала то слід використовувати ігрові моменти (наприклад, імітація гри в хованки). У розмові звертайте увагу на індивідуальні можливості вашої дитини (вікові, емоційні, пізнавальні), спостерігайте за тим як дитина готова сприймати ту чи іншу інформацію, яку ви прагнете до неї донести.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ. ЯК ПІДГОТУВАТИ ДИТИНУ ДО ЕКСТРЕНИХ СИТУАЦІЙ.

- **Спокійні батьки – спокійні діти.** Розмовляючи про війну чи іншу екстрену ситуацію, варто бути дуже обережним і пильно стежити за власними емоційними реакціями, щоб не нагнати зайвого страху на дитину. Чим впевненіше ви говорите, то в більшій безпеці почуватиме себе дитина. Тримайте під контролем свій емоційний стан, у разі потреби звертайтеся за підтримкою до близької особи чи спеціаліста.
- **Не знецінюйте переживань дитини.** Якщо вона звертається до вас із своїми страхами, переживаннями, тривогами, будьте готові вислухати і максимально підтримати. Якщо дитина ставить запитання, на які у вас немає відповіді або правда неоднозначна, не обманюйте. Іноді варто визнати, що є речі, яких ви не знаєте, але зробіть усе, щоб **максимально вберегти себе і рідних.**

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ. ЯК ПІДГОТУВАТИ ДИТИНУ ДО ЕКСТРЕНИХ СИТУАЦІЙ.

- Будьте готові повторювати свої пояснення про те, як діяти знову і знову. Багаторазове повторення необхідне дітям. При цьому дуже важливим є тілесний контакт. Обіймайте, погладжуйте, притуляйте до себе – уселяйте впевненість і почуття безпеки.
- У разі виникнення небезпеки дитина також повинна мати певні обов'язки, звичайно, відповідно до віку (узяти свої заделегідь спакзовані речі, домашню тварину, вимкнути телевізор тощо). Ми акцентуємо на її важливості для сім'ї, а також у потрібний момент спрямуємо увагу на звичні ради і дії, що, у свою чергу, підвищить упевненість.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ. ЯК ПІДГОТУВАТИ ДИТИНУ ДО ЕКСТРЕНИХ СИТУАЦІЙ.

- Заздегедь напишіть на окремому аркуші телефони та адреси найближчих родичів, до яких можна зателефонувати в разі, якщо з батьками не буде зв'язку.
- Якщо є змога, то слід вивчити номери телефонів (особлива увага має бути приділена стаціонарним номерам телефону) чи ці номери телефону розмістити десь на видному місці.
- Маленьких дітей навчіть чітко пам'ятати своє прізвище та адресу. Це варто зробити і без нагадувань про особливі обставини, така інформація навіть у мирний час потрібна.

